

II. Si membra dividenda simul sumpta excedant Totum: assignatur & attribuitur illi aliquod constitutum quo caret. Tunc autem malè cognoscitur Totum: cum in eo cognoscatur, quod non est in ipso. Q. E. D.

207. ADN. Peccari potest contra primam hanc divisionis Regulam, vel defectu, vel excessu.

Priori modo peccabitur, si dividatur Substantia in materialem & spiritualem: omittetur enim ea substantia quæ Brutorum animam constituit.

Posteriori modo peccabitur, si dividantur antiquæ Romæ Cives, in Senatores, in Equites, in Plebeios, & in Servos. Servi enim nullatenus erant pars Totius illius politici, quod Civium Romanorum nomine designabatur.

208. REG. II. *Membra dividenda non sese mutuo includant: ita ut unum possit affirmari de alio.*

DEM. Ammandum est à Divisione, quidquid in ipsam aut errorem aut obscuritatem induceret: ergo à Divisione amandanda sunt membra sese invicem includentia.

I. Membra quæ sese mutuo includunt, non sunt plures Totius dividendi partes, sed una & eadem pars: ergo malè & falsò distinguuntur, quasi diversæ forent ipsius partes.

II. Ad sermonis claritatem pertinet, non onerare mentem superflua verborum & idearum copia, quæ rem eandem exprimant, quæ in eandem ideam recidunt: quidquid enim superfluum est & redundans in sermone, obscuritatem rebus affundit, confusionem & perturbationem inducit in ideas, mentem à legitimo suarum speculationum objecto avertit & abstrahit. Ergo malè & ineptè admittentur in Divisione, membra sese mutuo includentia: quibus hoc alterum est vitium, ut sint superflua, ut sint proinde nativæ rerum & idearum claritati contraria.

Contra secundam hanc Divisionis regulam peccatur; si divideretur *Animal*, in animal rationale, in animal

irrationale, & in substantiam viventem: quia tertium illud membrum tum in primo, tum in secundo includitur. Q. E. D. (196).

109. REG. III. *Membra dividenda, quantum fieri potest, sint inter se contrariè opposita.*

DEM. I. Si nulla prorsus esset inter membra dividenda oppositio; nullum menti foret motivum cur illa divideret, cur illa sibi invicem quodam modo opponeret: ergo membris dividendis oportet inesse aliquam inter se oppositio- nem, realem aut apparentem.

II. Divisio in membra contradictoriè opposita dat cognitionem nimis vagam & nimis indeterminatam illarum partium, quæ sub negativa contradictionis parte continentur: ergo, ut sua servetur Divisioni claritas, oportet membrorum dividendum oppositionem esse positivam; ac proinde contrariam, non verò contradictoriam.

Verbi gratia, si divideretur Germanicorum Populorum Religio in Catholicam & non Catholicam, divisio fieret in membra contradictoriè opposita: at ibi vides confusam admodum dari cognitionem earum Religionum, quæ dicuntur non Catholice. Quam melius cognoscetur illa Germanicorum Populorum Religio; si in partes contrariè oppositas dividatur, nimirum, in Catholicam, in Calvinianam, in Lutheranam, & sic de aliis: tunc enim propria sua luce irradiabitur quodlibet Divisionis membrum. Q. E. D.

QUÆSTIO SECUNDA.

DE PROPOSITIONIBUS.

De natura, de oppositione, de divisione Propositionum, triplici paragrapho, disseret secunda hæc quæstio.
Tom. I.

PARAGRAPHUS PRIMUS.

DE NATURA PROPOSITIONUM.

210. OBS. I. *Propositio* est iudicium mentis, verbo aut scripto expressum. Subjecto, attributo, & verbo utriusque inter se convenientiam affirmante aut negante, constat fundamentaliter propositio omnis (20 & 194).

I. Omnis propositio *duos terminos* complectitur, quorum alter de altero affirmatur aut negatur. Terminus ille de quo aliquid affirmatur aut negatur, dicitur *Subjectum* propositionis: Terminus ille qui affirmatur aut negatur de Subjecto, vocatur *Attributum* aut *Prædicatum* propositionis.

Verbi gratia, in istis propositionibus (Petrus est prudens, Petrus non est prudens): Petrus est subjectum; prudens est attributum; verbo *est* aut *non est*, inter se ununtur affirmativè aut negativè subjectum & attributum (14).

II. Propositio omnis exprimit aliquam subjecti *Actionem* aut *Passionem*, quæ enuntiatur per attributum: quæ actio aut passio, cum possit varios extensionis aut intensitatis gradus habere; varias suscipit expressionis modificationes, tum in subjecto, tum in attributo propositionis.

Sic in subjecto suo diversimodè modificantur istæ *Propositiones*, in quibus agitur de aliqua subjecti passione: (omnes amici mei sunt ægroti: quidam amicus meus est ægrotus; talis amicus meus est ægrotus).

Sic in attributo suo diversimodè modificantur istæ propositiones in quibus agitur de aliqua subjecti actione. (Petrus fortiter pugnat; Petrus ignaviter pugnat). In istis enim & similibus propositionibus, verbo continetur attributum. Verbi gratia, propositiones istæ (Petrus pugnat, Paulus cantabit) non differunt ab istis: Petrus est pugnans, Paulus erit cantans.

III. Pronomina ista relativa (*ego, tu, ille, nos, vos, illi, qui, quæ quod*, aliaque similia) subjecti functionem implent in propositionibus,

Verbi gratia, in propositionibus istis (*ego canto, tu rides, illæ lacrymantur, homines qui laborant*): termini illi relativi *ego, tu, illæ, qui*, suarum propositionum sunt subjectum; & termini isti *cantans, ridens, lacrymantes, laborantes*, sunt earundem propositionum attributum aut prædicatum.

211. OBS. II. Duplici huic propositioni (*omnis homo est mortalis, quidam homo aut talis homo est mortalis*) idem est subjectum, idem est attributum: ut clariore subjecti & attributi notione & explicatione patebit.

I. Utrique huic propositioni est *idem Subjectum*: quia utriusque subjectum est omnis illa *proprietatum collectio*, quam comprehendit & exhibet idea hominis, secundum suam comprehensionem accepta & spectata (196).

In pluribus objectis exhibetur omnis illa *proprietatum collectio*, per priorem propositionem, quam per posteriorem: at posterior hæc propositio, unicum exhibendo objectum indeterminatum aut determinatum, unico huic objecto realiter attribuit eandem illam omnem proprietatum collectionem.

II. Utrique huic propositioni est *idem Attributum*: quia utriusque attributum est omnis illa *proprietatum collectio*, quam comprehendit & exhibet idea rei mortalis, secundum suam comprehensionem accepta & spectata.

Omnis illa *proprietatum collectio*, quam exprimit & exhibet vox ista *Mortalis*, attribuitur omni omnino homini, sine ulla exceptione, in priori propositione: uni tantum homini indeterminato aut determinato, attribuitur in posteriori propositione. Verum, quidquid proprietatum attribuit subjecto suo propositio generalis; illud idem subjecto suo attribuit propositio particularis aut singularis: ergo priori & posteriori idem est realiter attributum.

III. Idem dictum intelliges de similibus quibuscumque propositionibus, quibus affixa est aliqua universalitatis aut particularitatis aut singularitatis nota; verbi gratia, de istis: (omne brutum est ratione privatum, aliquod brutum

aut tale brutum est ratione privatum: nulla materia est cogitandi capax, quadam materia aut talis materia non est cogitandi capax, & sic de reliquis).

PROPOSITIONES, UNIVERSALES, PARTICULARES, SINGULARES, INDEFINITÆ.

212. OBS. Dividuntur Propositiones, relatè ad subjectum suum spectatæ, in universales, in particulares, in singulares, in indefinitas.

I. *Propositio universalis* est ea cujus subjectum sumitur secundum omnem suam extensionem. Tales sunt istæ propositiones, veræ aut falsæ: (omne brutum habet animam à materia distinctam; nulla materia cogitat; omnis homo est mortalis; & sic de aliis).

II. *Propositio particularis* est ea cujus subjectum sumitur secundum aliquam dumtaxat suæ extensionis partem indeterminatam. Tales sunt istæ propositiones, veræ aut falsæ: (quædam substantia est immaterialis; quidam homo non morietur).

III. *Propositio singularis* est ea cujus subjectum est unicuique determinatè individuum. Tales sunt istæ propositiones, veræ aut falsæ: (Petrus est pius; Paulus non sufficienter studet: talis equus ægrotat; hic canis est ad venationem optimus).

IV. *Propositio indefinita* est ea cujus subjectum est terminus communis & de multis prædicabilis: ita tamen ut communis ille terminus nulla universalitatis aut particularitatis aut singularitatis nota afficiatur. Tales sunt istæ propositiones: (ad arandum bos, ad venandum canis, ad cogitandum homo, natus est).

213. ADN. I. Propositiones, relatè ad subjectum suum spectatæ, possunt omnes ad duplicem speciem referri, scilicet ad *Universales* & *Particulares*: quia æquivalenter universales sunt, tum propositio singularis, tum propositio indefinita.

I. In *Propositione singulari*, assumitur subjectum secundum omnem ipsius extensionem possibilem. Verbi gratia, cum dico (Petrus est justus); nullam limitationem assigno, omnem extensionem possibilem attribuo, subjecto illius propositionis. Eundem sensum habet hæc mea propositio, quem haberet ista universalis (id omne quod est Petrus, est justum): ergo in propositionem universalem recidit propositio singularis, illius secutura leges.

II. In *Propositione indefinita*, assumitur subjectum vel secundum omnem suam extensionem, vel secundum aliquam dumtaxat suæ extensionis partem: unde, vel ad universalem, vel ad particularem revocanda est illa propositio. Determinatur propositionis universalis *Quantitas*, per ipsius attributum, quo vel restringitur vel non restringitur ipsius subjectum. Verbi gratia:

Universalis est simpliciter propositio indefinita, in *materia necessaria*; ubi attributum exprimit rei essentiam aut naturam: ut in istis propositionibus (homo est animal rationale: Creatura pendet à Deo).

Universalis est moraliter propositio indefinita, in *materia contingenti*; ubi attributum ad omnem propè rei partem pertinet, ita ut non nisi levissimam limitationem & exceptionem patiat: ut in istis propositionibus (Homo ubique inordinato sui amore regitur: Fœmina furens nescit modum habere).

Particularis est propositio indefinita, in *materia contingenti*; ubi attributum evidenter non potest pertinere nisi ad aliquam subjecti partem; ut in ista propositione (Galli sunt optimi milites): quæ propositio erit etiam universalis moraliter, si subjecto ad Gallos militares restricto conveniat quasi universaliter attributum.

Singularis erit, ac proinde universali æquivalens, propositio indefinita, in *materia Collectionem exprimente*: ut in ista propositione, in qua agitur de Republica Romana & de Republica Carthaginensi: (Romani apud Cannas victi sunt à Carthaginensibus).

Singularis etiam erit propositio indefinita, in *materia*

ria Præcisionem exprimente: ut in ista propositione, in qua unice agitur de hoc objecto quod per meam ideam præcisivam repræsentatur ut præcisum & abstractum: (Animal præscindit à rationali & ab irrationali).

214. ADN. II. Ut Algebræ, sic sua sunt Dialecticæ signa artificialia, quibus suas institutiones aut operationes utraque reddat sensibiles: nec inde ulla est alterutri barbaries.

I. Cum omne iudicium in eo consistat ut, percepta duarum idearum objectivarum convenientia aut inconvenientia, mens unam cum alia connectat per assensum, vel ab ea separet per dissensum: sequitur *omnem Propositionem esse, vel affirmativam, vel negativam.*

II. Cum omne propositionis subjectum necessariò sumatur, vel secundum omnem suam extensionem, vel secundum aliquam dumtaxat suæ extensionis partem: sequitur *omnem Propositionem esse, vel universalem, vel particularem (212 & 213).*

III. Cum ad quadruplicem speciem revocentur & reducantur omnes propositiones possibles, scilicet, ad *Universalem affirmativam*, ad *Universalem negativam*, ad *Particularem affirmativam*, ad *Particularem negativam*: sequitur *posse omnes propositionum species, quatuor Litteris designari & inter se distingui.*

Sic à dialectica designatur quadruplex illa Propositionum species: per litteram A, enunciat *Universalis affirmativa*; per litteram E, *Universalis negativa*; per litteram I, *Particularis affirmativa*; per litteram O, *Particularis negativa*: quadruplicem hanc significationem oculis, memoriæ & menti, exhibente & sistente duplici hoc carmine:

Asserit A, negat E; verum generaliter ambo:
Asserit I, negat O; sed particulariter ambo.

215. ADN. III. In Propositionibus observanda est, tum *quantitas*, tum *qualitas*.

I. *Quantitas propositionum*, consistit in majori minorive extensione subjecti. Hinc in quantitate differunt *propositio universalis & propositio particularis*; quales sunt istæ: (*omnis homo est mortalis, aliquis homo est mortalis*).

II. *Qualitas propositionum*, consistit in ipsarum affirmatione, aut negatione: quæcumque aliunde fuerit ipsarum quantitas. Hinc in qualitate differunt istæ propositiones: (*nulla materia est spiritus: omnis materia est extensa*).

Allucinantur qui existimant, in quæstionibus ad Dialecticam pertinentibus, *Qualitatem propositionum* reponi posse aut debere in ipsarum veritate & falsitate. Neque de veritate, neque de falsitate, in suis speculationibus & institutionibus, ullatenus satagit Dialectica: de sola ipsi rectitudine cura est. Eodem modo contradici aut converti propositionem determinatæ speciei jubet Dialectica; sive falsa, sive vera sit illa propositio: quod expendere, munus Dialectici est, & non Dialecticæ.

REGULÆ CIRCA ATTRIBUTUM PROPOSITIONIS.

216. REGULA I. In Propositionibus affirmativis non distribuitur *Attributum*, seu non sumitur secundum omnem suam extensionem.

DEMONSTRATIO. Sint istæ in exemplum propositiones affirmativæ: (*Marmor est materia, Homo fuit à Deo creatus, Ludovicus est rex*). Atqui evidens est in istis propositionibus non sumi *attributum secundum omnem suam extensionem*: alioquin significarent illæ, quod evidenter non significant, *marmor esse omnem materiam, hominem esse omnia entia à Deo creata, Ludovicum esse omnes reges*.

In Propositionibus affirmativis, *attributum prædicatur de subjecto, secundum omnem comprehensionem suam, & secundum solam extensionem subjecti quocum dicitur identificari (196)*.

Verbi gratia, dum dicitur *Ludovicum esse regem: attributum istud Rex, omnem suam retinet comprehensio-*

nem; sed suam deperdit universalitatem, non aliam jam habens extensionem quam habet ipse Ludovicus de quo predicatur. Q. E. D.

217. REG. II. *In Propositionibus negativis distribuitur Attributum, seu sumitur secundum omnem suam extensionem.*

DEM. Sint istæ in exemplum propositiones negativæ: (nullum marmor est spiritus, Petrus non est rex). Atqui evidens est genuinum illarum propositionum sensum esse, ut negetur omnis quicumque spiritus de marmore; ut negetur omnis quicumque rex de Petro.

Ergo in istis aliisque similibus quibuscumque propositionibus negativis, de subjecto negatur Attributum, secundum omnem suam extensionem. Q. E. D.

218. REG. III. *Quidquid affirmatur aut negatur de subjecto Propositionis universalis, illud est etiam affirmatum aut negatum de omnibus speciebus & de omnibus individuis sub illo subjecto contentis.*

DEM. Sint istæ in exemplum Propositiones universales; (omnis homo est mortalis, nulla substantia creata est infinite perfecta). Atqui evidens est, genuinum illarum propositionum sensum esse, ut affirmetur *Attributum mortalitatis*, de Petro, de Paulo, de omnibus individuis sub hominis idea contentis; ut negetur *Attributum infinite perfectionis*, de substantia terræ, de substantia aquæ, de substantia animæ humanæ, de omni quacumque substantia sub idea substantiæ creatæ contenta. Q. E. D.

219. COROLLARIUM I. *Veritas Propositionis universalis, affirmativæ aut negativæ, importat veritatem omnium Propositionum particularium & singularium quæ sub ipsa continentur.*

DEM. Ratio est, quia, ut vera sit propositio universalis, requiritur ut ipsius attributum habeat eam convenien-

tiam aut disconvenientiam quæ enuntiatur, cum omni subjecto (23), nulla omnino excepta illius subjecti parte. Q. E. D.

220. COROL. II. *Falsitas Propositionis universalis, affirmativæ aut negativæ, non importat falsitatem omnium Propositionum particularium & singularium quæ sub ipsa continentur.*

DEM. Ratio est, quia, ut falsa sit propositio universalis, sufficit ut ipsius attributum careat ea convenientia aut disconvenientia quæ enunciatur, cum aliqua quacumque subjecti parte. Verbi gratia, sint istæ propositiones universales: (nulla substantia est infinite perfecta, omnis substantia est materialis).

Prior falsa est: quia existit aliqua substantia, nempe Deus, de qua non potest verè negari infinita perfectio. Sub illa tamen propositione universali negativa, quæ in se falsa est, continentur veræ istæ propositiones: (aliqua substantia non est infinite perfecta: talis substantia, nempe aqua aut terra, non est infinite perfecta).

Posterior falsa est: quia existit aliqua substantia, nempe Deus, Angelus, Anima humana, de qua non potest verè affirmari attributum materialitatis. Sub illa tamen propositione universali affirmativa, quæ in se falsa est, continentur veræ istæ propositiones: aliqua substantia est materialis: talis substantia, nempe terra aut aer aut lignum, est materialis. Q. E. D.

221. REG. IV. *In omni Propositione, affirmatur aut negatur identitas Subjectum inter & Attributum.*

DEM. Sint istæ in exemplum propositiones: (Homo est mortalis, Simius non est homo). Atqui evidens est genuinum istarum propositionum sensum esse, ut in priore affirmetur identitas, hominem inter & subjectum mortale; ut in posteriore negetur identitas, simium inter & hominem. Q. E. D.

Tom. I.

222. ADN. Ab illa *Subjecti & Attribute identitate*, quam affirmat aut negat propositio, non sequitur omnem propositionem esse identicam.

Nam *identice Propositiones* vocantur & sunt illæ solæ, in quibus subjectum & attributum sunt una & eadem res, iisdem representata ideis, & iisdem expressa verbis; quales forent ineptæ istæ propositiones: (Deus est Deus, Anima humana est anima humana, Materia est materia).

At istæ propositiones (Deus est creator Mundi, Anima humana est substantia spiritualis, Materia est substantia extensa), non sunt propositiones identicæ; quamvis illarum subjectum & attributum sint & affirmantur esse una & eadem res: quia una illa & eadem res exhibetur sub *diversis duabus ideis*, quarum una aliam explicat & dilucidat.

223. REG. V. De rebus affirmantur aut negantur *Concreta*, non verò *Abstracta*. (17 & 18)

DEM. Sint istæ in exemplum propositiones: (Parietis est albus, Simius non est homo). Atqui evidens est affirmari de pariete, quod sit subjectum habens albedinem, non verò quod sit ipsamet albedo; negari de simio, quod sit subjectum habens humanitatem, non verò quod sit ipsamet humanitas. Q. E. D.

224. REG. VI. De rebus semper possunt verè affirmari *Termini superiores & magis universales*, non autem *Termini inferiores & minus universales*.

DEM. Ratio est, quia in rebus semper continetur, quidquid exprimunt & continent termini superiores, non verò quidquid exprimunt & continent termini inferiores. (196)

Hinc terminis superioribus & universalioribus communiter proprium est prædicari; inferioribus & minus universalibus, subjici. Hinc genus prædicatur de specie, species de individuis, sed non reciprocè.

Hinc rectè & verè dicitur (*substantia est ens, homo res animal, Petrus est homo*): quia in istis propositionibus, subjectum non habet in se necessariò, quidquid includit attributum.

At verè & rectè dici non potest (*ens est substantia, animal est homo, homo est Petrus*): quia in istis propositionibus, subjectum non habet in se necessariò, quidquid includit attributum. Fieri enim potest ut ens non sit substantia, sed tantum modificatio; ut animal non sit homo, sed aliquod brutum; ut homo non sit Petrus, sed aliquis alter homo. Q. E. D.

225. REG. VII. De Toto rectè prædicantur illæ *Actiones aut Passiones quæ sunt duntaxat Partis*. Atque inde illud *Dialecticæ adagium: actiones & passiones sunt Suppositorum*. (*)

DEM. Cum Totum per omnes sui partes constituatur; cum bonus malusve Totius status, pendeat ex bono malove suarum partium statu; cum actiones & passiones partium, aut imperentur à Toto, aut à Toto participantur: sequitur Totum ritè supponere posse pro omnibus suis partibus; sequitur actiones & passiones partium, ritè attribui Toti.

Hinc rectè dicitur *Petrum esse doctum*; quamvis in sola ipsius anima existat illa doctrina: *Paulum esse robustum*; quamvis in solo ipsius corpore resideat illud robur: *Sylvam loqui*; quamvis nihil in ipsa sit præter guttur & linguam, à quo verba & soni efformentur: *ralem Tabulam esse contractam*; quamvis in ipsa nihil sit contractum; præter unum aliquem ipsius pedem: *Rempubicam pari*; quamvis unica quædam notabilis pars illius politici Totius, malè se habeat; & sic de cæteris. Q. E. D.

(*) ETYMOLOGIA. *Suppositum*: à vocibus istis latinis, *positum sub*. Unde hoc termino significatur *Ens positum & latitans sub modificationibus activis & passivis quæ observantur, & quæ non possunt existere nisi in aliquo subjecto ab illis modificato*.

Illud *Subjectum* vocatur *Persona*, si sit substantia intelligens: vocatur *suppositum*, si sit substantia non intelligens.